

О.В. Коваленко, м. Київ

СОЦІОЛОГІЧНИЙ ОБРАЗ МИСЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ СОЦІОЛОГА-ПРОФЕСІОНАЛА

Актуальність підготовки соціологів-професіоналів не викликає сумнівів в силу того, що сучасне українське суспільство бурхливо розвивається. В нових економічних умовах підвищується потреба у спеціалістах високої якості в різних галузях суспільствознавства: це і соціологи, що проводять прикладні дослідження на фабриках, заводах, і соціологи-вчені, і соціологи-викладачі.

Метою статті є аналіз соціологічного образу мислення у контексті підготовки соціолога-професіонала.

Разом з тим реалізація цього виду підготовки у вищих навчальних закладах зіштовхується з безліччю проблем. Аналіз літератури з питання підготовки професіоналів свідчить про те, що предметом аналізу частіше виступають ті або інші професіонально-важливі якості, які необхідні для успішної діяльності у відповідній галузі суспільного виробництва [1]. Такий підхід звичайно пов'язаний із розумінням професіоналізму як постійної підтримки на високому рівні спеціальних знань та вмінь, що забезпечує якість професійної діяльності [2,253]. Інші вважають, що професіонала, як людину, що досягла "акме" (вершини), можна охарактеризувати творчістю, свободою та відповідальністю, і професіонал визначається не як людина, що належить до певної професії, а образом життя, станом душі. [3,108]. Спираючись на такий підхід до визначення професіонала, деякі автори в системі професіональної підготовки виділяють і підкреслюють важливість сенсожиттєвих орієнтацій [4,113]. Таким чином вчені, досліджуючи проблему професіональної підготовки спеціалістів, зміщують аналіз у площину її кінцевого результату. Тобто предметом аналізу виступають ті або інші складові професіоналізму.

Не відкидаючи всього, що напрацьовано по цьому питанню в педагогічній, психологічній і соціологічній літературі, ми хочемо звернути увагу на те, що інколи мета і предмет педагогічного впливу неправомірно ототожнюється. Річ у тім, що традиційно цільова установка професіональної підготовки соціологів формулюється як "формування професіональних якостей соціолога". Це означає, що професіональні якості соціолога являються наслідком, результатом педагогічного впливу. Тому виникає питання: що ж у такому випадку повинне бути предметом педагогічного впливу, щоб результатом цього впливу стали професіональні якості соціолога.

Відповідь на це питання не просте, але воно дозволяє в аналізі змісту і характеру професіональної підготовки соціологів змістити акцент з аналізу професіональних якостей соціолога на його професіональні дії – інтелектуально-пізнавальні і практико-операційні.

Якщо говорити про практичні, операційні дії соціолога, то в соціології напрацьовано безліч способів і прийомів проведення соціологічних досліджень під загальною назвою "методологія конкретно-соціологічних досліджень". Зовсім інша ситуація в розумінні сутності і змісту інтелектуально-пізнавальних дій соціолога. Можна сміло стверджувати, що на це питання ми отримаємо питання назустріч: а що це таке? Не маючи досить чітких уявлень про цю групу професіональних дій соціолога, навряд чи можна серйозно говорити про ефективність діяльності соціолога, ґрунтуючись на

одних лише технологіях, навіть найвищого рівня. Однак слід зазначити, що саме від того, які інтелектуально-пізнавальні дії буде робити соціолог у процесі своєї діяльності (статті, звіти про результати соціологічних досліджень і таке інше), буде залежати визначення їх статусу як професіональних.

Якщо говорити про інтелектуально-пізнавальні дії, то, виходячи з їх назви, зміст цих дій визначається саме їх інтелектуальною спрямованістю. Тобто засобом пізнавальної діяльності соціолога є його інтелект, а не соціологічні анкети, опитування й інше.

Для того, щоб зрозуміти природу цих дій, їхню сутність і зміст, необхідно з'ясувати: як міркує соціолог у своїй діяльності, якими засобами і способами він виражає процес і результати своїх міркувань, тобто об'єктивує їх у тих чи інших засобах: статтях, звітах про результати соціологічних досліджень і таке інше. Таке об'єктивоване в соціологічному знанні міркування соціолога ми визначаємо як **ОБРАЗ МИСЛЕННЯ СОЦІОЛОГА (ОМС)**.

Мислення соціолога як психічний процес, будучи об'єктивованим в соціологічному знанні у висловлюваннях соціолога, стає відображенням чи, образно кажучи, “закарбованим”. Представлений у соціологічному знанні, ОМС являється його частиною, тому він є об'єктивною, існуючою поза соціологом, реальністю. В соціології дослідження, об'єктами яких стає саме соціологічне знання, проводиться в рамках метасоціології. Хочемо відмітити, що в літературі замість терміна “метасоціологія” використовують ще такі терміни як “соціологія соціології” або “рефлексивна соціологія” [5,11]. Таким чином образ мислення соціолога може стати предметом спеціально-наукового, тобто соціологічного аналізу. Однак ми чітко розділяємо цю предметну область на дві частини: психологічну (мислення соціолога як психічний процес) і соціологічну (упредметнене мислення соціолога як образ його мислення, представлений в соціологічному знанні у виді висловлень, тверджень і таке інше). Розходження між ними виражається в різних способах існування мислення – суб'єктивній і об'єктивованій формах.

Разом з тим слід зазначити, що в науковій літературі (філософія, логіка) теорія існування ще недостатньо розроблена [6]. Однак маються спроби виділити кілька видів або способів існування. Так, наприклад, Е.Деллінг у контексті дослідження екзистенціальних висловлювань виділяє такі види або способи існування як реальне, ідеальне, логічне, математичне, міфологічне, літературно-художнє і релігійне [7].

Думку про те, що предмети можуть виступати носіями тих чи інших психічних властивостей людини – цілей, потреб, образів, думок, почуттів і таке інше, дуже добре висловлена К. Марксом. На наш погляд, тут доречно привести його слова про те, що “історія промисловості і сформоване предметне буття промисловості є розкритою книгою людських сутнісних сил, почуттєво представленою перед нами психологією...” [8, т.42, с.123]. Тобто, предметний світ, який створила людина, спочатку виступав ідеально – як образ, як ціль, а потім об'єктивувався в процесі виробництва в ті чи інші предмети, відбиваючи суб'єктивний світ їхніх творців. І якщо “предметне буття промисловості” є “людською психологією”, то і мовне буття міркувань соціолога про предмет своєї діяльності є об'єктивованим способом існування його мислення.

Таким чином, упредметнене в статтях, звітах про результати соціологічних досліджень мислення соціолога про предмет своєї діяльності не тільки може, але й

повинно стати об'єктом професійного інтересу як соціологів-дослідників, так і тих, хто вивчає соціологію. Складність проблеми, однак, полягає в тому, що в самих статтях, звітах мислення соціолога представлене в імпліцитній, схованій формі. І ця обставина тривалий час не дозволяла соціологам-дослідникам зробити його предметом соціологічного дослідження. Однак цілком очевидний той факт, що думки про соціальні явища, їх особливості, закономірності і таке інше спочатку формується в голові соціолога, а потім об'єктивуються в статтях, звітах про соціологічні дослідження у виді висловлень, тверджень й інше. І в силу того, які теоретико-інтелектуальні дії буде робити соціолог у розумі, буде залежати ефективність його професійної діяльності. Іншими словами, в результатах інтелектуального труда соціолога закріплені трудові операції його теоретичної діяльності [9,53].

Які ж інтелектуально-пізнавальні дії робить соціолог у процесі своєї діяльності і якими повинні бути їхня сутність, зміст і функції, щоб визначати статус образу мислення соціолога як соціологічний або не соціологічний, професійний або професійний?

Перш, ніж відповісти на ці питання, необхідно дати чітке визначення поняття образу мислення соціолога і потім здійснити його аналіз як статичне утворення і як динамічний процес.

Визначення поняття. ОБРАЗ МИСЛЕННЯ СОЦІОЛОГА як статичне утворення є відображене в соціологічному знанні його мислення про соціальні явища, що він досліджував, і результати досліджень та міркування про них зафіксував у статтях, підручниках тощо.

Образ мислення як динамічний процес характеризується системою гностичних (пізнавальних) дій, що виконує соціолог, досліджуючи ті чи інші об'єкти своєї діяльності і результати досліджень та міркування про них фіксує у своїх висловленнях.

Гностичні дії соціолога поділяються на дві групи, які істотно розрізняються предметною спрямованістю. Перша група гностичних дій спрямована на об'єкти соціальної діяльності з метою їхнього вивчення і перетворення в результати наукової діяльності. Це може бути стаття або звіт про соціологічне дослідження. Ці дії відбуваються переважно у вигляді окремих операцій, і ми називаємо їх операційними гностичними діями.

Інша група гностичних дій спрямована на власне мислення соціолога з метою: чітко висловити свої думки (лінгвістичні дії); упорядкувати предмети своїх думок відповідно до правил і законів логіки (логічні дії); також визначити характер предметів думки, що представляють у мисленні об'єкти діяльності або як процес, або як результат процесу, або як стан, або як властивість (універсальні дії). Необхідно визначити сутність досліджуваного предмета своєї діяльності, спираючись на пануючу парадигму як зразок (парадигмальні дії). Цю групу гностичних дій ми називаємо інтелектуальними, тому що вони спрямовані на інтелект соціолога, на його мислення. І саме вони повинні увійти у предмет педагогічного впливу метою якого є підготовка соціолога-професіонала.

Операційні гностичні дії мають свій зміст, специфічну технологію, що, однак, не визначає ні професіональність ОМ соціолога, ні тим більш його соціологічність. Професіональність ОМ соціолога визначається інтелектуальними гностичними діями в їхньому системному взаємозв'язку і взаємозумовленості. Тобто між лінгвістичними, логістичними, парадигмальними й універсальними діями соціолог повинний установити такий їхній взаємозв'язок, щоб виник новотвір, який претендує на статус професіонального ОМС. І сутність проблеми, на наш погляд, складається саме у

з'ясуванні механізмів утворення професіонального ОМС.

Переважає більшість соціологічних концептів (понять), якими користується соціолог в професійній діяльності, утворюється на етапі оволодіння соціологічним знанням шляхом його запам'ятовування. І ми рідко коли замислюємося над механізмами їхнього утворення. Однак саме ці механізми лежать в основі утворення професіонального ОМС. Іншими словами, механізми утворення професіонального ОМС виводяться з механізмів утворення соціологічних концептів. І, навпаки, професіональний ОМС своїми інтелектуальними гностичними діями створює соціологічні концепти. Такий взаємозв'язок професіонального ОМС і соціологічних концептів зрозумілий: якщо ОМС – як динамічний процес – професіональний, то і результат цього процесу – концепт, також буде професіональним.

Зовсім спрощуючи ідею, її можна виразити таким чином: соціолог, ОМ якого претендує на статус професіонального, повинний вміти давати точні визначення соціологічних понять, які складають предмет його діяльності. Однак висловлювання про соціальні явища, які виступали предметами дослідження соціолога, можуть бути сформульовані в словесно-образній або концептуальній формі. Словесно-образну форму розуміють майже усі, тому що об'єкти діяльності соціолога очевидні та наочні. Зовсім інша ситуація, коли мова йде про концептуальну форму існування соціальних явищ, тому що за кожним соціологічним концептом стоять не тільки об'єкти діяльності соціолога, але і відповідна теорія їхнього перетворення – те, чого очима ніяк не можна побачити.

Відмінність між професійним і професіональним образом мислення соціолога ми вже розглядали в попередніх статтях [10]. Хочемо тільки відмітити, що в українській мові на відміну від російської чи англійської є два терміни, якими можна позначити поділ цих двох предметних областей підготовки на “професійну” і “професіональну”. І програма оволодіння професією соціолога, з одного боку, і програма підготовки соціологів-професіоналів, з іншого боку – це зовсім різні програми.

Розходження між цими програмами обумовлене двома головними обставинами, що мають, проте, одну загальну основу – це специфіка того наукового знання, що складає зміст предметної області діяльності соціолога. І таких специфічних особливостей наукового знання дві.

Перша з них полягає в тому, що будь-яке наукове знання, що складає предметну область тієї чи іншої діяльності соціолога, має дві основні форми існування – лінгвістичну (слова, речення, тексти) і логічну (поняття, судження, умовивід і доказ). За допомогою мовної форми соціальні явища отримують назву. Всі лінгвістичні елементи (слова, речення і таке інше) мають значення і смисл, які відносять слово, речення, або інший лінгвістичний елемент відповідно або до соціального явища (значення), або до думки про це явище (смысл). Логічна форма організує думку соціолога про дійсність, а не саму дійсність. Логічна форма існування соціологічного знання дозволяє перевіряти його на істинність – хибність, так як тільки логічні форми (поняття, судження, умовивід, доказ) мають таку особливість як бути або не бути істинними. Поняття не мають значення і не мають смислу. Замість цього вони характеризуються змістом та об'ємом. Зміст поняття складають ознаки явища, що мисляться як інтегрована цілісність. На відміну від цього смисл, що вкладається в те чи інше слово, може бути який завгодно. Іншими словами щоб визначити смисл слова, треба тільки перерахувати ознаки явища. Причому немає ніякої різниці в порядку перерахування і пріоритеті ознак. Між тим,

визначення поняття по родо-видовій схемі здійснюється за строгими логічними правилами. Це дуже тонкий розподіл лінгвістичної і логічної форм існування наукового знання, яке, на жаль, усвідомлюється не багатьма. Цей розподіл і є та границя, що визначає розходження змісту, способів і наслідків, які мають місце в підготовці соціологів.

Таким чином підготовка соціолога-професіонала повинна бути орієнтована на логічну (понятійну) форму існування соціологічного знання. Так як оволодіння професією соціолога, що засновано переважно на мовній (словесній) формі існування наукового знання, формує очевидний ОМС і орієнтує на об'єкти діяльності соціолога. А професіональна підготовка соціологів заснована на понятійній формі існування наукового знання, орієнтує на сутність об'єктів діяльності соціолога, на види і способи, їх супідрядність і формує умовидний ОМС. А "бачити розумом" означає, в даному випадку, вміння давати точні визначення соціологічних понять про об'єкти діяльності соціолога, тому що у визначеннях поняття об'єкти упорядковані в певну систему на основі родо-видових відносин. Ми, безумовно, їх розводимо, трохи перебільшуючи, для більш глибокого представлення сутності проблеми. Вони взаємозалежні і взаємообумовлені. Але тільки у свідомості більшості конкретних соціологів вони злиті й ототожнюються до рівня абсолютного пріоритету словесної форми як найбільш легкої й очевидної.

У цьому можна легко переконатися, давши соціологам завдання визначити соціологічні поняття, які вони використовують. Наприклад, дати визначення понять об'єкта і предмета їх діяльності. І ми знайдемо в переважній більшості випадків підміну визначень поняття розкриттям смислу слова, яким позначається це поняття. Розкривати смисл слова можна в довільній формі на відміну від визначення поняття. Не виключені випадки нерозуміння завдання взагалі. У кращому випадку ми одержимо некоректні визначення. Це відбувається в силу логічної неграмотності соціологів, що виникає через недостатню логічну і логістичну підготовку фахівців у вузі.

Ми торкнулися тільки першої специфічної особливості наукового знання, що впливає на формування професіонального ОМС.

Однак це не єдина складова, що відзначає професіональність ОМС. Друга особливість у підготовці соціолога-професіонала пов'язана з аналізом іншої специфічної властивості соціологічного знання. Ми маємо на увазі відсутність диференціації змісту соціологічного знання, виходячи із спеціалізації майбутньої професіональної діяльності соціолога. Так як будь-яке наукове знання складається з понять, зміст яких розкривається через їхні визначення, у підручниках і навчальних посібниках для підготовки соціологів повинні бути чіткі і точні визначення саме тих соціологічних, понять, зміст яких відображає специфіку предметної області їх професіональної діяльності. Іншими словами, при підготовці соціологів необхідні програми, орієнтовані на ту чи іншу конкретну спеціалізацію. Тобто готувати у вищому навчальному закладі соціолога взагалі універсального – можна. Але готувати соціолога-професіонала можна тільки при наявності відповідних програм і дисциплін, пов'язаних з конкретною професією. Іншого не дано. Якщо з цим не погодитись, тоді у вищому навчальному закладі принципово неможлива підготовка соціологів, ОМ яких професіональний. Висновок не втішливий. Але, на жаль, в даний час у вузах готують універсальних соціологів, що можуть здійснювати будь-яку діяльність – вчити соціології, професіонально досліджувати соціальні явища, проводити прикладні соціологічні

дослідження, але здійснювати цю діяльність не професійно.

Таким чином, професійна підготовка соціологів своїм змістом повинна орієнтуватися на глибоке розуміння сутності предметної області тієї діяльності, що здійснює соціолог. І ця сутність повинна бути чітко представлена у свідомості соціолога й об'єктивована при необхідності таким чином, що може препарувати її до рівня однозначної інтерпретації. Іншими словами, представлення цієї сутності зводиться до визначення поняття як логічного способу розкриття змісту цієї сутності. Сутність повинна бути визначена однозначно. Однак механізми досягнення однозначності являють собою досить складну проблему. На думку деяких соціологів, досягнення однозначного визначення соціологічних понять обумовлено наступними чинниками: по-перше, молодістю науки (соціології), порівняно із природничо-науковим знанням і, як наслідок, нерозвиненістю понятійного апарату; по-друге, багато слів із повсякденної мови; і по-третє, обумовленістю змісту поняття методологічною позицією, що особливо актуально для соціології як мультипарадигмальної науки [11,137]. Вирішення цієї проблеми вони пропонують таким чином: 1) позначити обраний соціальний об'єкт певним терміном; 2) розкрити зміст поняття, яке цим терміном позначене, за допомогою визначення; 3) у подальшому слід послідовно дотримуватися цього визначення [11,141].

Ми загальне вирішення цієї проблеми можемо сформулювати таким чином: семантизувати, тобто наповнити логічні форми мислення (поняття, судження, умовивід і доказ) парадигмальним і універсальним змістом. А потім лінгвістичними засобами відобразити їх в соціологічному знанні, роблячи при цьому відповідні інтелектуальні гностичні дії. Однак сама процедура семантизації припускає попередню алгоритмізацію окремих інтелектуальних гностичних дій, тобто формулювання визначених правил-вимог, що регламентували б ці дії. Так, наприклад, визначення поняття – як логічна операція – здійснюється по родо-видовій схемі (як найбільш прийнятій в побудові наукового системного знання) і включає сім правил-вимог, які необхідно виконувати при визначенні соціологічного поняття [12,467]. Тільки таке поняття може претендувати на статус наукового концепту.

Деталізація рішення цієї проблеми зводиться до розробки правил, які б регламентували парадигмальні, лінгвістичні й універсальні дії. І задача полягає в тім, щоб ці правила наповнити таким соціологічним змістом, що відповідає предметній області тієї діяльності, яку здійснює соціолог. Слід зазначити, що процедура наповнення логічних форм мислення спеціально-науковим змістом є по своїй суті логістичною (під логістикою розуміють практичне використання логічних засобів і способів у побудові наукового знання конкретної науки) [13].

Ідея створення правил, що регламентують інтелектуальні гностичні дії, надзвичайно важлива для усвідомлення сутності методологічного принципу побудови теоретичного методу як такого, котрий отримує алгоритмічну розмірність. Іншими словами, алгоритмізація інтелектуальних гностичних дій вводить “розмірність” у міркування соціолога: думай, міркуй про предмет своєї діяльності, про те що ти досліджуєш, і виражай процес і результати своїх міркувань так, як велять алгоритми, а не підказує інтуїція, суб'єктивне бачення і таке інше. До речі, математики будують власні міркування про предмет своєї науки саме на такій основі, коли об'єктам приписуються деякі властивості і потім мислять про них з позиції тільки цих властивостей, а не тих, котрі бачать очі (аксіоматика гільбертовського типу) [14].

Відповідність міркувань соціолога створеним алгоритмам буде визначати статус його ОМ на шкалах “коректність-некоректність”, “соціологічність-не соціологічність” і, відповідно, на шкалі “професіональність – не професіональність”.

Статус ОМС як соціологічного визначається саме виконанням алгоритму парадигмальних дій. При створенні правил парадигмальних дій необхідно враховувати відсутність пануючої парадигми в соціології. Це вимагає висунути декілька загальних положень. По-перше, диференціація парадигм на соціологічні або не соціологічні проводиться в рамках теоретичної соціології. По-друге, в умовах мультипарадигмальності соціології необхідно дотримуватися якоїсь однієї парадигми. І по-третє: сутність любого соціологічного поняття відображає парадигмальну належність.

Технічна реалізація алгоритмізації цієї групи дій пов’язана із пошуком тієї висхідної одиниці аналізу, яка буде визначати нерозкладну цілісність предмету думки соціолога. В якості такої одиниці аналізу ми пропонуємо ЕЛЕМЕНТАРНУ СОЦІОЛОГІЧНУ СТРУКТУРУ (ЕСС) як парадигмальний конструкт. За допомогою цього конструкту виникає можливість вимірювання ОМС, по-перше, на предмет його “соціологічності – несоціологічності”, а по-друге, на предмет його парадигмальної “коректності – некоректності”.

Поняття ЕСС наповнюється змістом соціологічної парадигми, виходячи із структури цієї логічної форми. В мовній формі існування поняття ЕСС представлено терміном “ЕЛЕМЕНТАРНА СОЦІОЛОГІЧНА СТРУКТУРА”. В науковій практиці терміном називається точна назва строго визначеного поняття. Термін ЕСС має як логічну так і парадигмальну розмірність. Парадигмальна розмірність цього терміну включає назву пануючої парадигми, область та межі її застосування (див. Таблиця 1, частина 1). Логічна розмірність терміну ЕСС включає родову (сутнісну), і видові (відмітні) ознаки (див. Таблиця 1, частина 2). Логічна і парадигмальна розмірності терміну ЕСС взаємозалежні. Родова ознака включає пануючу парадигму та область застосування цієї парадигми. Видові відмітні ознаки обмежують застосування парадигми.

Таблиця 1

Парадигмальна та логічна розмірність терміну ЕСС

Парадигмальна розмірність терміну ЕСС (частина 1)		
Пануюча парадигма в соціології	Область застосування парадигми	Межі застосування парадигми
Логічна розмірність терміну ЕСС (частина 2)		
Родова ознака		Видові відмітні ознаки

Головною вимогою до змісту поняття ЕСС як парадигмального конструкту є те, що воно повинне бути носієм сутності усього об’єкту соціології, а не якоїсь його частини. Однак при цьому це поняття повинне мати невеликий об’єм, тобто бути елементарним. В якості такого поняття В.О. Ядов, наприклад, пропонував поняття “соціальна спільність” [15,12]. Між тим в соціологічній літературі в якості ЕСС пропонувалися й інші поняття, такі як: “соціальна група людей”, “соціальна взаємодія людей”, “соціальна поведінка людей”, “соціальні відношення” й інші (див. Таблиця 2, частина 1).

В якості такої ЕЛЕМЕНТАРНОЇ СОЦІОЛОГІЧНОЇ СТРУКТУРИ ми пропонуємо “організацію людей на основі взаємодії виробничої, економічної та ідеологічної підсистем” (див. Таблиця 2, частина 2). Хочемо відмітити, що докладніше свою точку зору стосовно побудови системного соціологічного знання за допомогою ЕСС як парадигмального конструкту ми виклали у своїй попередній статті на цю тему [16].

Таблиця 2

Парадигмальна та логічна розмірність термінів, якими позначаються соціологічні поняття, що претендують на статус ЕСС в соціології

Поняття, які пропонують соціологи в якості висхідної одиниці аналізу об’єкту соціології як науки (частина 1)		
Пануюча парадигма в соціології	Область застосування парадигми	Межі застосування парадигми
Родова ознака		Видові відмітні ознаки
спільність	людей	соціальна
група	людей	соціальна
взаємодія	людей	соціальна
поведінка	людей	соціальна
Поняття, що пропонуємо ми в якості ЕСС (частина 2)		
організація	людей	На основі взаємодії виробничої, економічної та ідеологічної підсистем

Якщо зробити аналіз понять, що пропонують вчені в якості висхідних, то можна зробити декілька зауважень. Перше зауваження пов’язане із універсальною некоректністю. Воно полягає в тому, що поняття ЕСС є статичним, а поняття “взаємодія” і “поведінка”, які пропонують вчені в якості такого конструкту являються динамічними. Таким чином такі поняття як “соціальна взаємодія” або “соціальна поведінка”, не залежно від змісту поняття “соціальна” не можуть вважатися коректними. Друге зауваження стосується відсутності в соціології задовільного визначення поняття “соціальне”. Тому взявши цю ознаку для групи або спільності як таку, що визначає межі застосування парадигми, не представляється можливим. Третє зауваження стосується таких висхідних понять як індивід, людина, свідомість. Вони не відповідають основній вимозі до цього поняття, а саме бути носієм тієї самої сутності, що і суспільство.

Взагалі, присутність ЕСС в міркуваннях соціолога як парадигмального конструкту буде, по-перше, визначати образ його мислення як соціологічний, а, по-друге, буде визначати парадигмальну коректність його ОМ. Це виходить з того, що визначившись стосовно позиції щодо сутності суспільства як об’єкту соціологічної науки, він буде вимушений в міркуваннях дотримуватися цієї сутності.

Однак слід зазначити, що ОМС по шкалі “коректність-некоректність” буде відзначатися також виконанням алгоритмів логічних, лінгвістичних і універсальних дій, і відповідно ним – логічною, лінгвістичною та універсальною “коректністю-некоректністю”. Образ мислення соціолога на предмет того, який він є – соціологічний або не соціологічний, буде визначатися виконанням алгоритму парадигмальних дій. Системність ОМ соціолога буде визначати виконання алгоритму універсальних дій.

Отже, можна зробити висновок, що “професіональність” ОМС по змісту буде визначатися виконанням всіх алгоритмів в їх взаємо обумовленості і взаємозв’язку, а “не

професіональність” – порушенням хоча б одного з чотирьох (будь-яких) алгоритмів.

Л і т е р а т у р а :

1. Клищевская М.В., Солнцева Г.Н. Профессионально-важные качества как необходимые и достаточные условия прогнозирования успешной деятельности // Вестник московского университета. Серия 14. Психология, 1999. № 4. – С.61-66.
2. Российская энциклопедия социальной работы. т.1, -М.: Институт социальной работы, 1997. – 364 с.
3. Фонарев А.Р. Профессиональная деятельность как смысл жизни и «акме» профессионала // Мир психологии. – 2001. – № 2. – С.104-109.
4. Мартынова Е.В. Роль смысложизненных ориентаций в системе профессиональной подготовки студентов педагогических вузов // Мир психологии. – 2001. – № 2. – С.109-114.
5. Структура и уровни социологического знания: традиции и новые концепции. Круглый стол. Тощенко Ж.Т. // Социс. 2003. – № 9. – С.3-15.
6. Целищев В.В. Логика существования. – Новосибирск: Наука, 1976. – 148 с.
7. Деллинг Э. Экзистенциальные высказывания и их анализ в логике и философии. В кн.: «Исследования по логике научного познания».- М.: Наука, 1990.
8. Маркс К. і Енгельс Ф. Твори, т. 42. – Політвидат. України, К., 1980.
9. Лукьянов И.Ф. Сущность категории «свойство». – М.: Мысль, 1982. – 143 с.
10. Коваленко О.В. Професійний чи професіональний образ мислення соціолога. // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. – Київ-Запоріжжя-Одеса. Вип.15, 2002. – С. 188.
11. Попова І.М. Соціологія. Пропедевтичний курс. – Київ: ТанDEM, 1998. – 272 с.
12. Кондаков Н.И. Логический словарь-справочник. – М.: Наука, 1976.- 720 с.
13. Переверзев В.Н. Логистика. – М.: Мысль, 1995. – 221 с.
14. Гильберт Д. Основания геометрии. – М.: Ленинград, ОГИЗ, 1948. – 492 с.
15. Ядов В.А. Размышление о предмете социологии. // Социологические исследования. 1990. – № 2. – С.3-16.
16. Коваленко О.В. Елементарна соціальна структура як парадигмальний конструкт у складі соціологічного образу мислення. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 11. Соціологія: 36. Наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. – № 1 (23). – 210 с.

Аннотация

В статье рассматривается социологический образ мышления в контексте подготовки социолога-профессионала.

Н. В. Крохмаль, м. Київ

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМИ САМОРЕГУЛЯЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ОРГАНІЗМУ КРАЇНИ

Суспільство функціонує і розвивається вже давно. Цьому сприяє система саморегуляції, яка не дає суспільству знищити саме себе у історичному розвитку. Ця система виконує у суспільстві функцію саморегуляції, що забезпечує впорядкування процесів змін суспільства.

Але сьогодні система саморегуляції у науковій літературі майже недосліджена. Лише роботи В.П.Беха та М.П.Лукашевича розкривають загальні аспекти функціонування такої системи у суспільстві. Окремі моменти у дослідженні системи саморегуляції суспільства можна знайти в роботах Л.Д.Бевзенко, В.Г.Вайданича, В.М.Вандишева, В.В.Василькової, І.С.Добронравової, О.М.Князева, С.А.Колеснікова, М.В.Кузьміна, С.П.Курдюмова, В.С.Лук'янець, Г.Г.Малинецького, А.П.Назаретяна, В.Н.Ніколко, Дж.Ніколоса, В.Є.Пилипенко, В.А.Піддубного, І.Пригожина,